



למה אנו ימניים או שמאליים?

האם עדיף לשלוט בשלמות בשתי הידיים? התשובה: לא

כפי שידועים טייסי קרב, שחי קני כדורסל ואנשים שמנסים לשלוח SMS תוך כדי שתיית קפוצ'ינו, יד דומיננטית אחת אינה מספיקה. החיים שלנו היו קלים יותר אם היינו שלטים באופן מושלם בשתי ידינו, ונשארים ימניים או שמאליים רק בפוליטיקה. אבל משום מה, הטבע רצה שנהיה מדויקים וחזקים יותר רק בצד אחד, ושצלב 85% מאיתנו זה יהיה צד ימין.

איננו מופלים לרעה. כמעט כל היצוריים בטבע הם חריציים. לאריות יש טלף חזק, לתוכים וקרפדות יש רגל דומיננטית, ואצל דבורים לאחת מהאנטנות יש יכולת הרחה טובה יותר משל האנטנה השנייה. לכל מין חי יש כללי צדיות – לרדוגמה, חתולות הן שמאליות וחתולים זכרים הם ימניים – ובכל הקבוצות והכללים, כך התגלה, יש יוצאים מהכלל.

ביוולוגים מנסים לברר מה הפך איתנו לכאלה. התשובות שהם מגישים מס' בירות זאת בתהליך התפתחות המוח האנושי. מוחנו מחולק לשניים. דמינו פטרייה עם שני ראשים מחוברים בנבעול אחד – כך בנוי מוחנו. כל אחד מתפקדי המוח – פע'



נוח תמונת, צלילים ושפה, יצירת רגשות והתמצאות במרחב – מתרחש בחלק אחד בו. ומאחר שהמוח מחולק לשני חצאים, כמה מהתפקידים מתבצעים בחצי הימני וכמה בשמאלי. למשל, החלק שאחראי על השליטה המוטורית בגופנו, זה שדואג לכך שמה שרצוה לעשות ייהפך לתנועות איברי מדייקות, ממוקם בחצי השמאלי.

המסקנה הפשוטה היא שמה שאחראי לדיוק של תנועותינו פועל מהצד ששולט בידנו הימנית. ולמה דווקא צד ימין? גם לכך יש הסבר ביולוגי קפי רני, שנוגע לאופן שבו מוחנו נבט וצמח כאשר היינו עוברים ולטסטוסטרון ול"המזן שנחשפנו אליהם. את האיטרות נוהגים לתאר כתוצאה של תהליך לא תקין בהתפתחות, של מחסור בחמצן או שינויים בגן LRR1. יהיו ההס' ברים אשר יהיו, האיטרות היא בעיני בעיקר עדות לשונות שבכל פינה בטבע.

תיאוריות ביוולוגיות אוהבות לתאר איך דברים התפתחו, ולדלג על ה"למה". אבל יש סיבה והסיבה היא שאחרת, הרבה חיים היו נכחדים

האם, מדעית, מרקס צדק?

מחקר מקיף מגלה: פערים בחברה גרועים מעוני

נביקור שערתי בלונדון פקדתי את קברו של קרל מרקס בבית הקברות הייגייט בצפון העיר. מרקס עדיין שם, מת, וקברו מוקף בעשרות קברים של מעריצים וממשיכי דרך. כולם סיימו באותו המקום את דרכם, ולרגעים נדמה שכן גם משנתם. אנגליה שאותה ביקשו לשנות עדנה מעמדית, בורגנית ומתנהלת בכלכלת שוק. ברית המועצות התפרקה, התנועה הקיבוצים גועזת אצלינו, וכולן יחד מספרות סיפור קשה על מורצאותיה של האידיאלוגיה הסוציאליסטית, רוית האמונה בכוחו המהפכני של מהלך המדעית. וגם גדול המשרבים לא יעלה את הפרולטריון על בריקות אלא לכל היותר ישלח אותו להתקשר לבנק כדי לשנות את הרכב תיק ההשקעות.

אבל ממש באותו ביקור נחשפתי לסיפרם של צמד הרופאים הבריטים ריצ'רד ווילקינסון וקייט פיקט, "The Spirit: Everyone" (בתרגום חופשי: "רוח: למה השוויון עדיף לכולם"). ווילקינסון ופיקט, צמד אמפיריקנים ורופאי עובדות, סוקרים אוסף מרתק של נתונים שמציגים את השפעת השוויון על חברות

ומדינות, ואת המחיר שמשלמות חברות ומדינות שאין בהן שוויון. הממצא חרימשמעי: בקרב 30 המדינות העשירות בעולם, המשך הצמיחה והכסף אינם מוסיפים אושר, בריאות או יציבות חברתית. מדרגה מסוימת ואילך, חיווק הכלכלה כולה לא יסייע עוד לתושבי המדינה, והגורם שנהפך למשפיע הוא עומק הפערים בין העשירונים. החיים במדינה עשירה מאוד שלוקה באי־שוויון כלכלי בין העשירונים השונים בה רעים מהחיים במדינה עשירה הרבה פחות, אך שהעושר בה מחולק באופן יותר שוויוני.

הנתונים שוילקינסון ופיקט אספו מגלים שאנו בני הדור הראשון שסיים למצות את התועלת בצמיחה, ושעוד עושר לא ישפר את חיינו. עלינו מוטל לפתוח בשלב הבא של הצמיחה האנושית ולחפיק תועלת מחלוקה נכונה יותר של העושר

ככל שפערי ההכנסות באוכלוסייה קיצוניים יותר, כך עולות רמות האלימות, שימוש בסמים, השמנת יתר, חרדה, מחלות נפשיות, הריונות מחוץ לנישואים ונשירה של בני נוער ממערכות החינוך. התופעה מתרחשת גם בחברות עשירות וגם בעניות, שהמושפך לכולן הוא האי־שוויון. חברות שבהן פערי ההכנסות פחות קיצוניים סובלות פחות ממחלות, אלימות ובעיות חברתיות אחרות. כך, למשל, תוחלת החיים של תושבי ארצות הברית קצרה בהרבה מזו של תושבי שבי מדינות פחות מבוססות אבל יותר שוויניות, ויש בה תפוצה רחבה יותר של מחלות נפש, מחלות לב וסוכרת, ושיעור האסירים בה גבוה יותר. רמת האמון הציבורי בבריטניה נמוכה בהרבה מזאת שבין האזרחים הציבוריים בספרד טובה לאין ערוך מזאת שבפדרטציה. השרדים משמנים פחות האלה נמצא ברמות האי־שוויון המשתנות. ולכן גם החיפוש אחר פתרון לתחלואים

צריך להיות בהקטנתו. במבחני המתמטיקה העולמיים מובי לות המדינות היותר שוויניות בחלוקת ההכנסות: מדינות סקנדינביה, יפן, בלגיה ואוסטריה. ארצות הברית, איטליה ויש ראל מרובות הפערים מפגרות מאחור. לצד הבריאות הטובה יותר, הצינונים הג' בוהים יותר ותוחלת החיים הגבוהה יותר, מתברר שבמדינות היותר שוויניות עובי רים פחות: שנת עבודה בנורבגיה, שבדיה והולנד שבהן יחס ההכנסות בין העשירון העליון לאמצעי הוא 1.6:1, כוללת כ־1,400 שעות. בארצות הברית, שבה היחס הוא 2:1, היא כוללת כ־1,800 שעות. עומק מחקרם של ווילקינסון ופיקט, מרצים לאפידמיולוגיה ביומיים, ויכה אותו בתשומת לב רבה בעיתונות הבריטית, החל ב"גרדיאן" השמאלי וכלה ב"אקונומיסט", ב"אינדיפנדנט" וב"טיימס" שבמרכז המפה הפוליטית ובמינה. המחברים ותומכיהם הקימו את האתר equalitytrust.org.uk שבו אפשר למצוא את כל נתוני מחקרם.

איך למחברים מרשמים ועצות. רק תיעוד מסודר של היקף האי־שוויון הכלכלי מסביב לעולם, מחירו, והרווחים שבבחינה בדרך אחרת. המספרים, הם אומרים, מגלים שאנחנו בני הדור הראשון שמיצה את התועלת שבצמיחה, ושעלינו מוטל להפיק תועלת מחלוקה נכונה.

מרקס יכול לנוח על משכבו בשלום. יש מי שממשיך את רכבו, והפעם לא במיפיסטים אלא במדע מדויק.

מחבר: רפאלי הוא ראש מרכז שגיא ובית הספר לניהול באוניברסיטת חיפה sheizaf.rafaeli@net

מה הלאה



אחר רז עדכונים מהשטח



1 לעתידנים: עלייתן של ערי המדינה
מאמר מעורר הדים במגזין הקרב של המגזיין "Foreign Policy" חזה את סופה של המלחמה בין העולם במאות השנים האחרונות, ואת עלייתן של ישויות פוליטיות חדשות: ערים עצמאיות. המאה ה־21, טוען הסופר והמומחה ליחסים בינלאומיים פאראג חאנה, לא תישלט בידי ארצות הברית, סין או הודו, אלא בידי הערים הגדולות שבהן, שעוד ועוד כוח עובר בהדרגה לידהן ושתיחות בקרוב לקרוא חירג על מדינות האם. רלבנטי במיוחד לחושבי מדינת חל אביב <http://bit.ly/bYUEVm>

2 למיליארדרים: לטוס כמו עריץ
בין מעלותיהם של דיקטטורים אפריקאים בולט הטעם האקצנטרי, שבמטוסיהם הפרטיים מגיע לרמות גנדור מטריפות. הצלם הבריטי ניק גלייס הציץ בכמה מטוסים כאלה ומציג את העדויות המצולמות, שרובן מגיעות לרמת הלא ייאמן בכלל בלי להתאמץ, בביאנלה שנערכת כעת בבריטון, אנגליה. <http://bit.ly/awfSPV>

3 לבליינים: שתייה מהבית
המחירים המשוגעים של אלכוהול במועדונים מכריחים רבים להביא לפחות חלק מהחצורכת האישית מהבית. הטרנד העולה בתחום הוא בקבוקון פלסטיק גמיש שקל להסליק וכך להבטיח שלא יחורם, ושעל הדרך מוסיף את אלמנט החיסיה והניקה והזופר את השתייה ליותר מתגמלת. 5.50 דולר מאורבן אוטופיטור. <http://bit.ly/bdIp05>

4 לאופנתיים: סניקס מעור
על התפר הדק והכה נדיר שבין האלגנטי, הקולי והמושלם נמצאות הסניקס החדשות ממשפחת פרדיקס, פרי שיתוף פעולה עם החנות הניר יורקית "ג'פר". הנעליים מגיעות בגזרה וצבעים סולידיים – שחור, חום וכחול, והן פשוט נפלאות. <http://bit.ly/bawmER>

5 לשיחקנים: פינבול לאייפון
אם הכל ילך כמו שצריך, הקאמבק של משחק הפינבול נמצא ממש מעבר לפינה. החדש כיכב Pinball HD כ"אפליקציית השבוע" לאייפון ואייפד בחנות היישומים של אפל, והחזיר בבת אחת את התשוקה למשחק הארקדי האהוב הזה. האפליקציה אמנם חסרה כמה עניינים קריטיים כגון חיבור לכייסבוק, אבל כמשחק זה חלקלק ומשגע. 2.99 דולר. <http://bit.ly/b5ybMq>

6 לחרשנים: תולדות הכתב
בלוג הטיפוגרפיה (כנראה באינטרנט באמת יש מקום לכולם) I Love Typography סוקר בפוסט מונומנטלי ועתיר תמונות את תולדות האל"ף ביית הסיפור המתקן נפרש על פני יותר מ־5,500 שנה ותחיל אצל השומרית והמצרים, עובר אצל הפיניקים וגמר – לעת עתה – אצל אדווי תפדלו. <http://bit.ly/dcSBSz>

7 למחיקאים: חמישיות נבחרות
"החמישייה המושלמת" הוא בלוג מוזיקה שמתבסס על קונספט נחמד: כל פוסט מורכב מחמישה שירים – חדש, קלאסי, גרסת כיסוי, רמיקס ושיר שאהוב במיוחד על בעל הבלוג. אתם יודעים איך זה עם טעם ועם ריח, אבל כך או אחרת, המעטפת חמודה ביותר. <http://www.theperfectfive.com>